

CARPANELL, mena d'arc de volta, origen incert. □ 1.ª doc.: 1868.

SLitCosta: «se diu de la volta que imita una mitja elipse formada sobre l'eix major, encara que ab porcions de círcul»; fora d'aquest dicc. no el recull cap altre fins al *DFA*., que en dóna una definició clara, facilitada segurament per un collega tècnic de l'IEC. El cast. *carpanel*, que apareix primerament en el valencià Tosca (1709), sembla pres del català. Veg. el que en dic en el DCEC. Veg. els bons dissenys que en dóna Miquel Fullana, *Dicc. de la Construcció*, Mall., 1974, pp. 22 i 23. Aquest (pp. 20, 22 i 23) diu que també se'n diu *arc ansa-paner* o *arc de nansa de cistell*, i en castellà *arco apainelado*. Potser, doncs, podria ser una modificació d'*arc ar(c)-paner* > *ar(c) carpaner*; canvis encara més fàcils si hi hagués indicis que el mot havia passat pel mossàrab o el castellà (cf. cast. *panel*).

Carpan(t), V. *carpanta*

CARPANTA, 'gana o fam immoderada', mot jargonesc d'origen incert. □ 1.ª doc.: c. 1880.

DAG: «Per França s'hi passa molta *carpanta*», X. Vallmitjana, 1910; Givanel, *BDC* VII, 28; Spitzer, *Litbl.* XLII, 400, i *BhZRPb.* LXVIII, 317; MLWagner, *Notes Ling. sur l'Argot Barc.*, 47; DCEC I, 699-700. Al que hi indico, a penes convé afegir res, si no és que també ha entrat el mot, en un sentit anàleg a una de les accs. allí explicades, en basc: *karpanta* «descarada, mujer desenvuelta» en algunes localitats de Guipúscoa. Donada l'amplitud del descabdellament semàntic en els diferents parlars hispànics, la cosa més probable és que també pertanyi a aquest grup el ross. i conflentí *carpan(t)* m. 'bufetada', com a terme pintoresc (Grandó, *Misc. Fabra*, 184), també usat per Saisset (*Catalanades del Ross.*, 143).

DERIV.: *Carpantejar*; *carpanter(o)*.

Carpel, *carpellar*, -*ellat*, V. *carp* + *Carpell* 'en el magall, la part del ferro oposada a la pala' (*DAG*., també oït en algun parlar oriental), extret d'*escarpell* (cf. *escarpria* i *SCALPELLUM*) per deglutinació (*els escarpells* > *els carpells*).

CARPETA, 'parell de cobertes entre les quals es guarden papers', va significar primer 'cobretaula' i teles anàlogues: del fr. *carpete* i aquest de l'angl. *carpet* 'catifa', 'tapís', que per la seva banda ve de l'it. antiq. *carpita* 'manta peluda', derivat de *carpire*, ll. *CARPÈRE* en el sentit de 'cardar llana'. □ 1.ª doc.: 1839, Lab.

En aquest només en el sentit de 'sobre de carta'. En el qual apareix sovint encara en els prosadors de finals de segle: «ficar un compte en una *carpeta* --», Noller, *Vilaniu*, 235; Coromines, *Les Llàgrimes de Sant Llorenç* III, cap. 1.

DERIV.: *Carpetada* [1868, *SLitCosta*].

CARPIR, CARPIR-SE, val., 'consumir-se, quedar-se eret', del ll. *CARPÈRE* 'arrencar, collir', 'lacerar, esquei-

rar'. □ 1.ª doc.: *carpit*, 1840, «consumido», Lamarca.

Escrig, 1851: *carpirse* «aniquilarse, atenuarse, consumirse, deshacerse o estenuarse», *carpirse*: aterirse o traspasarse de frío»; Ga. Girona: «quedar-se una persona pasmada, encarcarada de fret: *estic carpit de fred*», maestr., i, localitzant-ho a Sueca, Benassal, Morella i Calaceit «quedar-se sec, mort d'una gelada, de seca o de maturitat, lo blat --». També el *DAG*. ho dóna només com a valencià, en el sentit de «enflaquirse, desmillorar-se, envellir-se: *N.s'ha carpit molt*». En el Migjorn val. «badar-se el cristall sense trencar-se» (Enric Valor, c. 1950). Ocasionalment deu arribar a usar-se com a transitiu: «mes nous esplets dels moros rompen la valentia: / l'espant *carpint* sa cara, se gira Al-hadri i fuig», Ga. Girona, *Seidia*, 61. Per a la vida del mot en castellà i llengües romàniques veïnes, DCEC I, 700b-701a.

DERIV.: +*Carpiment* «consunció, aniquilamiento», *carpiment de fred* (Escrig, 1851). *Carpisser* 'peguissar, afectat a pegar' tort., del qual sembla ser alteració el sinònim men. *capisser*. Deu derivar d'ací també:

+*Carpí*, ribag., planta muntanyenca típica de tota l'alta Ribagorça [1957...], mena d'argelaga nana ericada de punxes: totes les muntanyes sense bosc n'estan revestides des de Roda (i fins des de Benavarri) cap al Nord: és com la que en l'Alta Catalunya, en general, se'n diu 'coixí de monja' i, a Aragó, *asiento de pastor* (per antífrasi, ben entès, car no hi ha mata en el món de tacte més desacollidor); i, d'altra banda, la flaire i aspecte llunyà és molt semblant als del bàlec, però com que a l'estiu roman florit llarg temps, cobreix o encatifa immenses extensions dels alts serrats amb la seva vistosa floreta d'un groc brillant, i està tota ella defensada per un nombre infinit d'espinetes dures, erectes i agudes: a Bonansa *karpí*, a Torlarribera *karpin*, a les Paüls *karpins* en plural (i algun cop *karpí*), però més sovint pertot com a col·lectiu (*tota una muntanya plena de karpí* --) a Benasc i a les Viles de Turbó *eskarpin* (1965: «a drento està sec i crema molt»). Etimologia sens dubte incerta,¹ però pel sentit no desdiria un derivat de *CARPÈRE* 'lacerar', cast. ant. *carpir* 'esgarrapar', que braves esgarrinxades se'n durà qui hi posi les mans; morfològicament es trobarien diverses explicacions, però a Ribagorça fóra convincent, en particular, i fonèticament allí possible, un derivat en -IGO, -IGINIS (natural partint d'un verb de radical en -ERE, tal com els infinits noms de planta en -AGO, -AGINIS, escauen a la majoria dels radicals): allà el desplegament normal de *CARP-IGINEM* fóra en **iyin* (> *iyi* o bé *ijn* > *in*). Una formació paral·lela existeix, endemés, en oc. mod., i fins com a nom de planta, si bé allà el sentit propi és 'tinya' o 'ronya dels animals': llgd. *carpi*, provençal alpí i delphinès *charpin*, que des d'aquestes comarques nòrdiques s'ha propagat Roine avall al prov. mistralenc, designant allí les «mauvaises herbes qui dévorent un champ» (*TdF*), però també 'herbam que revesteix els cingles de la costa': «i' a 'o calanco retirado / -- l'intrado / fai orre, entre de baus rouigà per lou *charpin*», *Calendau* (v. 6.7).